

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 6 Sayı: 24 Volume: 6 Issue: 24

Kış 2013 Winter 2013

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

OSMANLI-AVRUPA İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE SIRBİSTAN'IN BAĞIMSIZLIĞI INDEPENDENCE OF SERBIA WITHIN THE FRAME OF THE OTTOMAN EMPIRE - EUROPEAN RELATIONS

Serap TOPRAK*

Öz

18. Yüzyıl sonlarında Fransa'nın Avrupa'nın iç dengelerini değiştirme isteği, Avrupalı devletlerin birbiriyle olan ilişkilerinde değişikliklere yol açtı. Bununla birlikte Osmanlı Devleti de Fransa'ya karşı Rusya ile yakınlaştı. 19. Yüzyıl başından itibaren milliyetçilik akımının etkisiyle Avrupa'da bütün taşlar yerinden oynadı. Milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarında yaşayan ulusları da etkiledi. Bunlardan biri de Sırpardı. Sırpalar, Büyük Sırp İmparatorluğu hayalleriyle Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandı ve Avrupa devletleriyle ilişki kurarak yardım istedi. Sırpaların bağımsızlığına en çok desteği veren Rusya oldu. Ortodoks mezhebi ve Slav ırkından gelmesi nedeniyle de Sırpalar üzerinde etkili olan Rusya'nın politikası diğer Avrupalı devletlerin de bölgedeki politikasını etkiledi. Özellikle İngiltere, Rusya'nın Sırpalar üzerindeki nüfuzunu kırmak istiyordu. Osmanlı Devleti ise, her türlü dış müdahaleye karşıydı. Yine de Avrupalı devletlerin isteği üzerine Sırbistan'ın bazı imtiyazlarını yenilemek zorunda kaldı. Avrupalı devletlerin bölgedeki politik çekişmeleri ve Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki gergin ilişkiler, 1878 Berlin Antlaşması'nda Sırbistan'ın bağımsız bir devlet olarak tanınmasına yol açtı.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Avrupa Devletleri, Sırbistan, Rusya, Bağımsızlık.

Abstract

France's desire to change Europe's internal balances in the late 18th century led to changes to The European States' relations with each other. However, The Ottoman Empire came close to Russia against France. Beginning from the early 19th century, all the stones were turned over in Europe due to the effect of the nationalism movement. Nationalism movement also affected the nations of The Ottoman Empire who lives in the Balkan territories. One of these was Serbians. Serbians revolted against The Ottoman Empire with The Great Serbian Empire utobias, entered into relations with The European States and sought help from them. Russia gave the greatest support for independence of Serbia. Policy of Russia, who influenced Serbians as a descendant of the Orthodox- Slavic race, also affected the policies of the other European States in the region. Particularly England wanted to destroy Russia's influence on Serbians. The Ottoman Empire opposed any kind of foreign interventions. However they had to renew some of Serbia's privileges upon demand of The European States. Political debates of The European States in the region, and the tense relations between The Ottoman Empire and Russia led to recognition of Serbia as an independent state in the Berlin Treaty of 1878.

Keywords: The Ottoman State, European States, Serbia, Russia, Independence

*Yrd. Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

I- Giriş

Fransız Devrimi'nden sonra Avrupa Fransa'ya karşı sessiz bir bekleyiş içine girdi. İngiltere, İspanya, Prusya, Danimarka ve İsveç tarafsız kalmayı tercih ediyordu. Avusturya ve Rusya ise, Osmanlı Devleti'yle savaş halindeydi (Armaoğlu, 1999: 41). Bununla birlikte tarafsızlık durumu çok uzun sürmedi. Napolyon'un millî devletler kurma projesi ve Avrupa'nın politik dengesini değiştirme isteği Avrupalı devletlerin harekete geçmesine neden oldu. Özellikle İngiltere ve Rusya, kurulu düzenlerini Fransa'nın bozma ihtimaline karşı sürekli bir ittifak arayışı içine girdi. Osmanlı Devleti ise, Fransa'ya karşı Rusya ile yakınlaştı. 1796 yılında Osmanlı Devleti, Rusya'yla dostluk ve iyi komşuluk ilişkileri sürdürme arzusu içinde olduğunu açıkladı. 1797 yılında Rusya'ya gönderilen bir namede, dostluk ve barış antlaşmasının şartlarını Rusya bozmadığı sürece antlaşmaya Osmanlı Devleti tarafından da uyulacağı, Rus tüccarların korunup onlara saygı gösterileceği belirtildi. Mısır'ın Fransa tarafından işgal edilmesiyle Kasım 1798'de, Osmanlı Devleti ve Rusya arasında bir ittifak antlaşması imzalandı. Bu yakınlaşmayla beraber, Fransa'ya karşı ortak bir tavır alındı (Binark, 1999: 205).

19. Yüzyıl başında milliyetçilik akımının etkisini göstermesiyle birlikte Avrupa'daki bütün taşlar bir bir yerinden oynadı. İspanya, Almanya ve Prusya'da milliyetçi duygular uyanırken, Galiçya'daki Polonyalılar Avusturya'ya karşı ayaklandı (Armaoğlu, 1999: 69). Bu durum devletlerarası dengeleri ve ilişkileri de bozdu. 1802 yılında, İngiltere-Fransa ilişkileri iyice gerildi. Napolyon'un faaliyetlerinden ve Osmanlı Devleti'yle yakınlaşma çabalarından İngiltere, Avusturya ve Rusya rahatsız oldu. 1804 yılında Fransa'ya karşı Avusturya-Rusya ve İngiltere-Rusya arasında ikili antlaşmalar imzalandı. 1805 yılında da Avusturya, İngiltere-Rusya ittifakına katıldı. Buna karşın Fransa, Prusya'yla bir antlaşma imzaladı. Bu antlaşmanın önemi, antlaşmada Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü içeren bir maddenin yer almasıydı (Armaoğlu, 1999: 63,65).

II- Değişen Dengeler: Sırbistan'ın Bağımsızlığı

19.Yüzyılda Sırpların, *Büyük Sırp İmparatorluğu* hayalleri kurmasında Avrupalı devletlerin bölgedeki siyaseti etkili olmuştu. Belgrad Muhafızı Hacı Mustafa Paşa, 1801 yılında Fransız casuslarının Bosna, Vidin ve Belgrad çevresinde faaliyetlerde bulduklarını Babiâli'ye bildirmişti. Bu casuslar, askerî amaçlı orda olmakla beraber, casusların Fransız Devrimi'nin fikirlerini yayma ihtimali de yüksektir (Börekeçi, 2001: 52). Ayrıca 1802 yılında Sırplar, Avusturya yönetimine girmeye hazır olduklarını Avusturyalı yetkililere bildirmişti. Fakat Avusturyalı yetkililer, bunun Osmanlı Devleti'yle olan iyi ilişkileri bozacağını düşündüklerinden bu teklifi reddetmiştir. Yine de Sırplar vazgeçme niyetinde değildi, her fırsatta Avusturyalılarla gizli görüşmelere devam ettiler (Aslantaş, 2007: 69).

Sırplarla Türkler arasındaki savaşlar Belgrad'daki bütün dengeleri bozmuştu. Dayılar, Osmanlı memurlarının otoritelerini reddediyordu. Sırplar, 1805 yılı kışı ve baharı boyunca taşrayı harabeye çevirdiler ve Ebu Bekir Paşa'nın görevden alınmasını sağladılar. Bu sırada Kara Yorgi, güç ve kendine güven sağlamıştı. Güçlü bir askeri birlik oluşturmayı başarmıştı. Ayrıca dışarıdan yardım alınması gerektiğini düşünüyordu. Nitekim Rusya ve Avusturya'dan yardım istemiştir. Sırplar, 1804 yılında Rusya'ya bir heyet göndererek Rusya'dan bir çeşit garantörlük istedi. Fakat Osmanlı Devleti, bu olayı iç işlerine müdahale olarak gördüğünden Rusların garantörlüğüne karşı çıktı (Jelavich, 2006: 222).

1805 yılından sonra Napolyon politikasını tamamen değiştirmiş, Avrupa'da ilerleyebilmek için Osmanlı Devleti'ne yanaşmaya çalışmıştır. Buna karşın Osmanlı Devleti de, artık Osmanlı-Rus yakınlaşmasının kendisine bir fayda sağlamayacağını anlamıştı. Böylece Osmanlı Devleti, Napolyon ile iyi ilişkiler yolunu seçti. Bu yakınlaşma Rus ve İngiliz diplomatlarını rahatsız ettiğinden diplomatların Fransa aleyhine harekete geçmelerine neden oldu. Rus ve İngiliz diplomatlar, Fenerli Beylerden Marusi ve İpsilanti ailelerinin Babiâli üzerindeki etkilerinden yararlanarak Osmanlı Devleti'ne baskı yapmak istedi, fakat bu girişimleri bir sonuç vermedi. III. Selim, Şubat 1806'da Napolyon'un İmparatorluk unvanını tanıyarak Fransa'nın yanında yer aldığını gösterdi (Aslantaş, 2007: 101). Sırplar ise, Belgrad ve Böğürdelen kalelerinin ele geçirilme-

sinde Ruslardan yardım aldı. Bu durum Osmanlı Devleti'nin hiç hoşuna gitmiyordu. Fakat Osmanlı Devleti'nin bu bölgeye göndereceği askeri ve ekonomik gücü olmadığından Fransa'ya dayanılmak istendi. Fransa İmparatoru'nun göndereceği askerin Sırp tehlikesini uzaklaştıracağı düşünüldükçe Fransa'nın samimiyetine inanılmak zorunda kalındı (BOA, 148/6244 HAT). Bu yakınlaşma aynı zamanda bir Osmanlı-Rus savaşına da işaret etmekteydi. Değişen dengeler doğrultusunda Rusya'nın Ortodoks Hıristiyanlardan beklentileri arttı. Rus ordusu Tuna Prenslikleri'ndeysen, Rus donanması da Adriyatik'te bulunmaktaydı. Ayrıca Karadağlılarla işbirliği içindeki Rus birlikleri Kotor ve Budva limanlarını işgal etmişti. Burada Sırlara da bazı görevler düşüyordu. Sırlar, bu bölgeler arasında bağlantıyı sağlamaktan sorumluydu (Jelavich, 2006: 223).

Haziran 1807 tarihinde Rusya, Marquis F. O. Paulucci'yi hükümet temsilcisi olarak Belgrad'a gönderdi. Paulucci, Sırların ihtiyaçlarını belirlemek ve karşılamakla görevliydi. Böylece Sırlar ve Ruslar arasında bir antlaşma imzalandı. Bu antlaşmaya göre, Ruslar tarafından Sırp asilere yardım sağlanacaktı ve ileride Rus yardımı daha da artacaktı. Sırlar, bu antlaşmayla tam bağımsızlık savaşına devam kararı aldı. Fakat Sırların bu kararı onlar için doğru bir zamanlama değildi. Belgrad'daki Ruslarla ittifakıyla, Napolyon ve Rus Çarı I. Aleksander'ın Tilsit toplantıları aynı zamana denk gelmişti. Napolyon ve I. Aleksander Tilsit'te bir barış antlaşması imzaladı. Tilsit Antlaşması'yla Napolyon, Osmanlı Devleti ve Rusya arasında bir ateşkes görüşmesi sağlama görevini üstlendi. Napolyon'un girişimleri üzerine Ağustos 1807 tarihinde Osmanlı Devleti ve Rusya arasında Slobozya Ateşkesi imzalandı. Aynı zamanda bu ateşkes, Rusların Sırp isyanına yardımlarını engelliyordu (Jelavich, 2006: 224).

Sırp Lider Kara Yorgi, Avusturya'dan ve Rusya'dan istediği yakınlığı göremeyince Sırlar arasında muhalifleri arttı. Her şeye rağmen, Kara Yorgi, kendi konumunu güçlendirmeyi başardı ve kendini "İrsi Yüce Lider" ilan etti. Gerçekte Kara Yorgi'nin bu dönemde güçlü bir rakibi de yoktu. Kara Yorgi, kendi yakınlarını önemli yerlere getirmiş ve yerel yönetimlere aday olarak kendi adamlarını göndermişti. Yine de muhalefet onun otoritesini kırmaya çalışmaktan vazgeçmedi. Bu durum Rus ajanı Konstantin Rodofinikin'in Belgrad'a gitmesiyle daha da arttı. Rodofinikin, muhaliflerle işbirliği yaparak onları Kara Yorgi'ye karşı kullandı.

Avusturya'nın Sırlara bakışı ise, İstanbul Avusturya elçisine gönderilen bir mektupta açıkça belirtilmiştir. Mektupta, Osmanlı Devleti'nin eline geçmemesi için Belgrad, Semendire ve Böğürdelen kalelerinin Avusturya tarafından işgal edilmesinin Sırp asileri tarafından teklif edildiği yazılıdır. Ayrıca Bosnalıların Avusturya'dan ele geçirdikleri araziye karşı, kalelere el konulması mümkün iken, dostluğun devam etmesi arzulanıldığından bu teklifin reddedildiği de mektuba eklenmiştir (BOA, 1281/49644-G HAT). Avusturya'nın tavrı açıkça ortadayken Kara Yorgi, yüzünü Napolyon'a çevirdi ve Napolyon'la yakın ilişki kurmak istedi. Napolyon'un desteğini almak için Napolyon'a, Avusturya'daki bütün Sırları isyan ettirme sözü verdi. Diğer taraftan Avusturya, Rusya'nın korumasında bir Sırp devletinin kurulmasına karşı çıktığından Sırbistan, Avusturya ve Rusya arasında bir anlaşmazlık konusu olmaya devam etti. Avusturya Başbakanı Metternich, "Doğmakta olan Sırbistan, Rusya ile Avusturya arasında bir oyunculuktan başka bir şey değildir. Böyle olmaktan ise Sırbistan'ın Türklerde kalması daha hayırlıdır" şeklinde açıklamalarda bulunurken, Belgrad'daki Rus temsilcisi: "Büyük devletler yanında Sırbistan ummanda bir katre" demiştir (Karal, 1994: 106).

1808 ve 1809 yıllarında Avrupa'da siyasî dengeler tekrar değişti. İspanya, Fransa'ya karşı milliyetçi bir tepkiyle gerilla savaşına başladı. Napolyon'un İspanya'da zor duruma düştüğünü gören Avusturya ise, 1809 yılında Bavyera'ya girdi. Böylece Avusturya-Fransa arasında bir savaş başladı. Bu savaşta Rus Çarı Aleksander, Napolyon'la yaptığı ittifakı bozdu (Armaoğlu, 1999: 69). Sırlar da, Ortodoks-Slav birliğini kurma yolunda Ruslarla tekrar temasa geçti. Bunun üzerine Ruslar, Belgrad'a bir general gönderdi. Rus General, Kara Yorgi ve üç Sırp asi liderine generallik unvanı verdi. Ayrıca Ruslardan ve Sırlardan dört askeri kol oluşturulacak ve bu kollar Vidin, Niş, Bosna, İzvornik ve Srebrenica taraflarına gönderilecekti. Babiâli, bu haberi alınca gerekli önlemleri alarak bu bölgelere para, gıda, mühimmat yardımı gönderdi (BOA, 425/21832 HAT). Ayrıca asiler, Karadağ'da yaşayan Sırlarla da işbirliği yaptı. Bunun sonucunda Karadağlılar Sırlarla birleşerek Taşlıca'ya saldırdı. Bu saldırının önceden

haberini alan Babiâli, çareyi bölgeye, asker, cephaneye ve gıda yardımı göndermede buldu (BOA, 441/22172-E, HAT). Görüldüğü üzere Babiâli'nin Sırp asilerinin saldırılarına karşı aldığı tek önlem asker, mühimmat ve gıda yardımı göndermek olmuştur. Babiâli, sorunu kökünden çözecek önlemleri almak ve olayları kavramaktan uzaktı.

1806-1812 Osmanlı-Rus savaşları sırasında Babiâli, Rusya'nın Sırbistan'a asker gönderdiğini biliyor ve Rusya'yı yakından takip ediyordu (BOA, 969/41368-N, HAT). 1812 yılında Osmanlı Devleti ve Rusya arasında imzalanan Bükreş Antlaşması gereği Osmanlı Devleti, Sırp'ların bütün suçlarını affetti ve Sırp'ları iç işlerinde serbest bıraktı. Rusların amaçları Dalmaçya'ya geçmekti. Fakat Rusya, Bükreş Antlaşması gereğince arazi tahliyesine mecbur olduğundan Dalmaçya düşüncesinden ve asker sevkinden vazgeçmek zorunda kaldı (BOA, 1096/417 HAT). Ayrıca Rusya ile Sırbistan arasındaki siyasî ve askerî faaliyetleri Osmanlılar kadar Avusturyalılar da yakından takip ediyor ve İstanbul elçisine tedbirli olması konusunda uyarılarda bulunuyordu (BOA, 1010/42409-A, HAT). Bu dönemde Rusya, Fransa'ya karşı duygularını açıkça belli etmekte bir sakınca görmemiştir. 1813'te Rus İmparatoru'ndan gelen bir emirle Rus elçisi İtalinski, Babiâli'ye Osmanlı Devleti ve Fransa arasındaki yakın ilişkilerin Rusya tarafından hoş karşılanmadığını belirtmiş ve Osmanlı Devleti'ne Bükreş Antlaşması hükümlerine uymasını tavsiye etmiştir (BOA,1010/42423 HAT).

1830 yılından sonra, Miloş idaresindeki Sırbistan'da milli idare dönemi yaşandı. Fakat Miloş'un Türklere iyi davranıyor görünmesi Sırp'ların tepkisine neden oldu. Bununla birlikte Miloş'un başına buyruk davranışları Rusya'nın da hoşuna gitmiyordu. Bunu fırsat bilen Rusya ve Osmanlı Devleti, ortak bir tavırla Miloş'a karşı muhalefeti destekledi (Hajek, 563).

İngiltere ve Fransa'ya yaklaşmak isteyen Miloş'un Rusya'yla arasının iyi olmadığı açıktır. Ayrıca Miloş'un muhalifleri de sık sık Rusya'ya şikâyetle bulunuyordu. Yine Miloş'un Kâhyası Avram'ın Vidin muhafızı Hüseyin Paşa'ya verdiği ifadeye göre, Miloş hakkındaki şikâyetler üzerine Rusya tarafından Sırbistan'a gönderilen Prens Dolgorokin, Miloş'la görüşüp milleti memleketin kanun ve nizamlarına göre idare edeceğine dair kendisinden kesin teminat almıştı (BOA, 1122/44926-Ç, HAT). İngilizler ise, Sırbistan'ı idare için yapılacak yeni kanunların Sırbistan'ı Ruslaştıracağından korkmakta ve bunun önüne geçilmesi için Hariciye Nazırı Reşit Paşa'yla görüşmekteydi (BOA, 1120/44919-I, HAT). Fakat Belgrad muhafızlığı İngilizlerin oyunun farkındaydı ve Hariciye Nezareti'ne, İstanbul'a gelecek olan Sırp knezlerine İngiliz konsolosu tarafından Sırbistan'daki kalelerin ve varoşların Sırp'lara verileceğine ve Müslümanların başka yerlere iskân edileceğine dair söz verdiğini bildirdi (BOA, 1118/44898-B, HAT) ve böylece İngiliz oyununu engellemeye çalıştı. Yine de İngilizler, Sırbistan'a nüfuz etmeyi o kadar çok istiyordu ki, Sırbistan'daki Rus müdahalesinin kaldırılarak İngiliz idaresinin sağlanması için gerekirse 25 bin altın verileceği sözünü verdi (BOA, 1118/44899-K, HAT). Ancak Babiâli, İstanbul'a gelen İngiliz konsolosunun Sırbistan'ın durumuna dair işlere karıştırılmaması konusunda kararlıydı (BOA, 1118/44899, HAT). Rusya da İngilizlerin müdahalesinden memnun değildi. Hatta Sırbistan iç işleri Rusya ve Osmanlı Devleti arasında imzalanan antlaşmayla belirlendiğinden, Sırbistan'ın idaresi konusuna üçüncü bir devlet olarak İngiltere'nin müdahalesine izin verilmeyeceğine dair Rus elçiliği tarafından Babiâli'ye bir nota verildi (BOA, 1118/44898-A, HAT).

Sırbistan'da karışıklık çıktıkça dış güçlerin müdahalesi de gündeme gelmekteydi. Örneğin 1853 yılında Avusturya, karışıklıkları önlemek ve asayışı sağlamak için asker göndermek istemiştir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, Sırbistan'da asayışı kendisinin sağlayacağını ve Avusturya'nın buraya asker sevkini uygun olmadığını açıklamıştır (BOA, 139/90, A.)MKT. UM.).

1854 yılında Rusya, Sırbistan üzerindeki faaliyetlerini yoğunlaştırdı. Özellikle Rusya'nın Belgrad Konsolosu Mevhin, Sırbistan'da yoğun faaliyetlerde bulunuyordu. Mevhin, Sırp'lara verilmek istenen imtiyaz fermanının içeriğine karşı kışkırtıcılık yapmaya da çalışmıştır (BOA, 50/54, A.)AMD). Buna karşın Osmanlı Devleti, Rusya'dan gelen provokatörlerin Sırbistan'a girmesine izin vermedi (BOA, 107/5233, İ. HR.) ve Sırbistan'a zorla girmeye çalışırlarsa da onlarla savaşılacağını bildirdi (BOA, 154/17, A.)MKT. UM.). Ayrıca Rus konsolosunun Sırbistan'a geçmesini

de engelledi (BOA, 154/48, A.)MKT. UM.). Osmanlı Devleti, Avrupalı devletlerin isteği üzerine 1856 yılında Islahat Fermanı'nı yayınladı. Fakat Islahat Fermanı'nın hükümleri Sırbistan'ı içine almadığından, Babiâli Sırbistan'la ayrıca ilgilendi ve imtiyazları yeniledi (BOA, 139/11, HR. MKT.).

1858 yılında Belçika'dan Sırbistan'a silah ve mühimmat sevkiyatı yapıldığına dair haberler yayılmaktaydı (BOA, 225/18, HR. MKT.). Sırbistan'dan çeşitli eyaletlere gönderilen silahların ticaretinin Bosna'daki Sırp tüccarları tarafından yapıldığı bilinmekteydi (BOA, 227/43, HR. MKT.). Sırlar, Bosna'daki asileri de silahlandırmaktaydı (BOA, 233/13, HR. MKT.). Sırbistan, Bosna ve çevre sancakları karıştırmaya çalışırken, kendi içinde siyasi çekişmeler yaşamaktaydı. Prensliği ele geçirmek için süren çekişmelerde Osmanlı Devleti, Sırbistan Prensliği'nin bir süreliğine de olsa, Aleksandır Bey'de kalmasını uygun gördü (BOA, 90/37, A.)AMD.).

Sırbistan, 1876 yılında Hersek'te çıkan isyanları bastırabilmek için Osmanlı askerinin bu topraklardan çekilmesini ve kontrolün Sırp askerine bırakılmasını talep etti. Fakat Osmanlı Devleti bu isteği reddetti. Bunun üzerine Rusya'nın desteğini alan Sırbistan ve Karadağ Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etti (Armaoğlu, 1999: 504). 8 Temmuz 1876 tarihinde Avusturya ve Rusya, Reichstad Antlaşmasını imzalayarak aralarında anlaştı. Osmanlı ile yapılan Sırbistan-Karadağ Savaşı'na müdahale etmek için savaşın bitmesini bekleme kararı aldı. Buna göre, eğer Osmanlı Devleti savaş kazanırsa savaş öncesindeki durumu devam edecekti. Osmanlı Devleti yenilirse Sırbistan, Karadağ ve Avusturya, Bosna-Hersek'i aralarında paylaşacaktı. Ayrıca Osmanlı Devleti ağır bir yenilgi alırsa, tek ve büyük bir Slav Devleti kurulmaması şartıyla, Arnavutluk, Bulgaristan ve Doğu Rumeli'de üç küçük devlet kurulacaktı. 24 Ağustos 1876 tarihinde Sırbistan, büyük devletlerden mütareke için aracılık yapmasını istedi (Arpacı, 2005: 61). İngiltere elçisi Henry Elliot, Hersek, Sırbistan ve Karadağ asileriyle mütareke yapılmaması halinde ilişkilerini kesileceğini ve İstanbul'u terk edeceğini bildirdi (BOA, 84/82, Y. EE.). Yine İngiltere elçisi Henry Elliot, Sırbistan ve Karadağ'ın savaş öncesi durumunun devam etmesi ve Bosna-Hersek ile Bulgaristan'a muhtarlık verilmesini teklif etti, fakat bu teklif Babiâli tarafından reddedildi. Babiâli, kurulması kararlaştırılan Meclis-i Umumî (Mebusan-ı Ayan Meclisleri) ile bütün tebaanın ıslahına karar verdi (BOA, 84/80, Y. EE.).

Osmanlı Devleti, Sırbistan-Karadağ Savaşı'nda başarılı olsa da, bu başarısının tadını çıkaramamıştır. Avrupalı devletlerin de işe karışmasıyla İstanbul'da bir konferans düzenlendi. Avrupalı devletler, konferans sonunda aldıkları kararları Babiâli'ye bildirmekle yetindi. Böylece Sırbistan ve Karadağ'ın sınırları Avrupalı devletler tarafından genişletildi. Fakat Osmanlı Devleti, 20 Ocak 1877 tarihinde, konferans kararlarını reddettiğini açıkladı (Armaoğlu, 1999: 513). Böylece Osmanlı-Rus ilişkileri iyice gerildi ve bu gergin ilişkiler 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na zemin hazırladı.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda, önce 3 Mart 1878 tarihinde Ayastefanos Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre, Sırbistan'ın bağımsızlığı onaylandı ve sınırları belirlendi. Antlaşmaya göre, Osmanlı ve Sırp memurlarından oluşan bir komisyon, Rusya komiserinin gözetiminde sınırın kesin bir haritasını yerinde belirleyecekti. Yine *"Sırbistan'a ilhak olunacak arazide emlaki olup da Sırbistan sınırları dışında ikamet etmek isteyen Müslümanların emlaki başkalarına idare ve iltizam ettirmek üzere kendilerinde kalacaktır"*. Ayrıca Osmanlı Devleti ile Sırbistan Prensliği doğrudan bir antlaşma imzalanıncaya kadar Osmanlı Devleti'nde ikamet ve seyahat edecek olan Sırbistan vatandaşlarına karşı uluslararası hukuk kurallarına göre hareket edilecekti (Türkgeldi, 1987: 49). Fakat bu antlaşma şartlarına, özellikle İngiltere'nin itirazı üzerine, 13 Temmuz 1878 tarihinde, ikinci bir antlaşma daha imzalandı. İmzalanan Berlin Antlaşması'na göre, Sırbistan bağımsız bir devlet olarak onaylandı. Yine ilk antlaşmada olduğu gibi Osmanlı Devleti ve Sırbistan arasında bir antlaşma imzalanıncaya kadar Osmanlı Devleti'nde seyahat ve ikamet eden Sırp tebaası hakkında uluslararası hukuk kurallarına göre hareket edilecekti. Ayrıca Sırbistan'a ilhak olunan topraklarda ikamet edenler, emlaklarını iltizama vererek veya başkaları aracılığıyla idare edebilecekti. Bununla birlikte, *"Sırbistan arazi-i cedide için Duyün-i Umumiye-i Osmaniyye'den hisse almak gerektiğinden İstanbul'da bulunan Avrupalı devletlerin büyükelçileri bunun miktarını Babiâli ile müzakere ederek belirleyecekti"* (Türkgeldi, 1987: 79).

Sonuç

19. yüzyılda Balkanlardaki isyanlar, Balkanların etnik, sosyal ve ekonomik yapısının değişmesine neden olmuş ve Balkan ulusları Avrupalıların da yardımlarıyla ulus devletlerini kurmuştur. Sırlar da milliyetçilik akımının itici gücünden yararlanarak kendi ulus devletlerini kurmak istemiştir. Sırların Büyük Slav-Sırp Devleti kurma isteğine Avrupalı devletler de kayıtsız kalmadı ve Avrupalı devletlerin harekete geçmelerine neden oldu. Böylece Sırbistan Avrupalı devletlerin politik çekişmesinin odağı haline geldi. Özellikle Rusya, Slav olma avantajını da kullanarak Sırlar üzerinden Osmanlı Devleti'ne baskı kurmaya çalıştı ve Osmanlı'yı parçalama planını uygulamaya koydu. Diğer Avrupalı devletlerin Osmanlı ile ilişkileri de Rusya'nın Sırbistan'ı kullanarak bölgede güçlenmesini önlemeye yönelik oldu. Özellikle İngiltere bölgenin Ruslaşmasını önlemek istemiştir. Sırbistan'ın bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmasını sağlayan Avrupalı devletler, kendi güdümlerinde küçük bir devlet tercih ederek siyasetlerini bu zemin üzerine oturtmuştur. Osmanlı Devleti ise, Sırbistan'da askeri önlemler alma dışında hiçbir şey yapamamış, etkili siyasetten uzak, olayları kavrayamayan bir tavırla Sırbistan'ın bağımsızlığına zemin hazırlamıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BOA, 148/6244 HAT
BOA, 1281/49644-G HAT
BOA, 425/21832 HAT
BOA, 441/22172-E, HAT
BOA, 969/41368-N, HAT
BOA, 1096/417 HAT
BOA, 1010/42409-A, HAT
BOA,1010/42423 HAT
BOA, 1122/44926-Ç, HAT
BOA, 1120/44919-I, HAT
BOA, 1118/44898-B, HAT
BOA, 1118/44899-K, HAT
BOA, 1118/44899, HAT
BOA, 1118/44898-A, HAT
BOA, 139/90, A.}MKT. UM.
BOA, 50/54, A.}AMD.
BOA, 107/5233, İ. HR.
BOA, 154/17, A.}MKT. UM.
BOA, 154/48, A.}MKT. UM.
BOA, 139/11, HR. MKT.
BOA, 225/18, HR. MKT.
BOA, 227/43, HR. MKT.
BOA, 233/13, HR. MKT.
BOA, 90/37, A.}AMD.
BOA, 84/82, Y. EE.
BOA, 84/80, Y. EE.

İNCELEME ESERLER VE MAKALELER

ARMAOĞLU, Fahir (1999). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Ankara: T.T.K. Yayınları.
ARPAÇI, Seyfullah (2005). *Sultan II. Abdülhamid*, İstanbul: Işık Yayınları.
ASLANTAŞ, Selim (2007). *Osmanlı'da Sırp İsyanları*, İstanbul: Kitap Yayınevi.
BİNARK, İsmet (1999). "Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Mevcut Name-i Hümayun Defterlerine Göre Osmanlı-Rus Münasebetleri", *Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl*, Ankara: T.T.K. Yayınları.
BÖREKÇİ, M. Çetin (2001). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sırp Meselesi*, İstanbul: Kutup Yıldızı Yayınları.
HAJEK, A. *İslam Ansiklopedisi*, "Sırbistan" Maddesi, M.E.B. Yayınları.
JELAVÍCH, Barbara (2006). *Balkanlar Tarihi*, C. 1, İstanbul: Küre Yayınları.
KARAL, Enver Ziya (1994). *Osmanlı Tarihi*, C. 5, Ankara: T.T.K. Yayınları.
TÜRKGELDİ, Ali Fuad (1987). *Mesail-i Mühime-i Siyasiye*, C. 2, Ankara: T.T.K. Yayınları.